

Zo waarlijk helpe mij God of Allah de Barmhartige

Ambtenaren, want daar gaat dit stukje over, zijn vaak onderwerp van haat, spot en nijd. Verdienen onze dienaren dat? Hij verblijft door zijn publieke functie ook nog eens in een glazen huis. We kennen de ambtenaar en hebben er bijna allemaal een mening over.

Ambtenaren heb je in alle soorten en maten, het zijn net mensen. De ambtenaar als Mefisto, de ambtenaar als engel, de ambtenaar met grootsheidswaan, de ambtenaar als regelaar en de ambtenaar als Malle Pietje. Welke is te prefereren of schuilen in iedere ambtenaar al deze kwalificaties in meer of mindere mate? Maar eerst iets anders, iets algemeen over ambtenaren, voordat we kort de verschillende typologieën bespreken.

Loyaliteit

Je kunt ambtenaren er over het algemeen niet van beschuldigen dat zij niet loyaal zouden zijn. Loyaliteit is zelfs de essentie van hun bestaan. Ze zijn loyaal en dienstbaar aan de politiek, ten behoeve van de burgers die de politici gekozen hebben. Hoe gekker de plannen, denk ik soms, hoe harder de ambtenaar zijn best doet om ze uit te voeren. Ook als de plannen van de politiek indruisen tegen het gezonde verstand of als ze inefficiënt zijn. Dat grote operaties vaak mislukken, heeft hier mee te maken en nog meer met het onder druk zetten van ambtenaren door de huidige politieke klasse, die vooral denkt aan de eigen korte-termijnbelangen.

Wet en eed

De plannen mogen niet in strijd zijn met de wet. Daar moet de ambtenaar altijd goed op toezien en de politicus voor waarschuwen. Hij zweert of belooft dat met de de eed die hij aflegt¹, een eed die afgesloten wordt met de titel van dit stukje. Met God noch met Allah heb ik iets, maar daar heeft de opsteller van de eed rekening mee gehouden. Een belofte, gebaseerd op het intrinsieke morele kompas, mag ook. Ik ga er daarbij van uit dat ieder normaal mens het verschil weet tussen goed en kwaad en daar grosso modo ook naar handelt.

Ijver

De ambtenaar belooft zijn plicht nauwgezet en ijverig te vervullen en de hem verstrekte opdrachten naar beste vermogen te volbrengen. Geen sinecure dus. Hij doet zijn werk precies en is bovendien ijverig. Geen geluiwammes. Alle ambtenarengrappen worden hiermee meteen naar de prullenbak verwezen. Ik begrijp sowieso niet wat mensen tegen ambtenaren hebben. Ze doen toch niks?

---

¹ Artikel 125 van de Ambtenarenwet jo artikel 160 Gemeentewet

Geheimhouding

Daarnaast belooft de ambtenaar alles geheim te houden waarvan hij in zijn functie kennis draagt en als geheim is toevertrouwd dan wel moet begrijpen dat het hem vertrouwelijk is medegedeeld. Uiteraard mag, nee, móet hij dergelijke vertrouwelijke informatie wel verstrekken aan wie hij wettelijke of ambtshalve tot mededeling verplicht is. Een ambtenaar heeft in dit verband nóg een plicht, en dat is het waarborgen van de privacy. Niet onbelangrijk in deze op informatie en communicatie gerichte samenleving.

Onomkoopbaar

En ook mag de ambtenaar geen gunsten of geschenken beloven om het ambt te verkrijgen of te behouden, noch mag hij geschenken of gunsten aannemen om iets te doen of na te laten ten gunste van anderen. Kortom, hij belooft niet corrupt te zijn.

Daarvoor krijgt de ambtenaar een redelijk salaris, opgebracht door de burgers die hij dient. Dat redelijke salaris wordt zelfs verhoogd. De 160.000 gemeenteamtstenaren gaan er dit jaar 3 procent op vooruit. Mooi toch. Hun koopkracht blijft daarmee gelukkig enigszins op peil. Dat kan niet gezegd worden van de vele honderdduizenden uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden.

Dienstbaar

De ambtenaar dient het volk en de politiek. Soms raakt hij dan in een spagaat. Hoe hij zich daaruit redt hangt af van welke kwaliteiten hij heeft, hoe soepel hij is en welke ruimte hij heeft en neemt. Is de ambtenaar daarbij lenig van geest?

De Mefisto

De ambtenaar als Mefisto: in deze hoedanigheid gaat het om een gewetenloze, regels opleggende en regels uitvoerende man (en waar ik in dit stukje 'man' schrijf, moet ook 'vrouw' gelezen worden) bij wie een bevel een bevel is. Empathieloosheid en onnadenkendheid zijn competenties van deze man. Ze bestaan, al zijn het er hopelijk niet veel.

De megalomaan

Luchtkastelen bouwen is de belangrijkste competentie van de ambtenaar met grootsheidswaan. Niks is hem te gek, zijn plannen zijn groots en meeslepend. Kritische vragen worden op een geruststellende toon afgewimpeld, details zijn het waar de duivel in schuilt. Loopt de lucht uit het kasteel, dan heeft een ander het gedaan, want de megalomane ambtenaar heeft prachtig beleid gemaakt, alleen de uitvoering is knudde.

De engel

Dit is de ambtenaar die de organisatie waarin hij functioneert ziet als een wereldse voortzetting van de hemelse rangorde. Het is daarbij goed om te weten (en hier in het zuiden weten we dat natuurlijk wel) dat de katholieke kerk een onderscheid maakt tussen twee engelen: de assistent en de administrator. De eerste zit in de buurt van God en hoort en ziet Zijn ideeën en draagt ze over aan de tweede, die vervolgens geacht wordt de ideeën van boven naar de mensen beneden te brengen. We weten bijvoorbeeld dat van gemeenteamtstenaren steeds vaker wordt verwacht dat ze hun dorp in gaan om daar keukentafelgesprekken te hebben met zogenaamde 'zorgvragers'. Lang niet altijd snapt hij het hoe en waarom van deze nieuwe activiteit.

Maar het is allereerst het van God gegeven woord en daar valt niet aan te tornen. De administrator durft bovendien zijn licht ook niet boven de korenmaat van de assistent uit te laten schijnen. Keukentafelgesprekken ontaarden dan vaak in keukentafelpreken.

De planner

De ambtenaar als planner is het voorbeeld van de stap-voor-stap-denker, eerst dit, dan dat, dan zus, dan zo. Dat klinkt als een trage slak, maar het is er wel een die uiteindelijk komt waar ie komen wil, al dan niet met een slijmerig spoor achter zich. Ik zal ook niet zeggen dat hij recht op het doel af gaat, maar zijn route is overdacht. Dingen gebeuren eerst in het hoofd voordat ze in het echt gebeuren. Creativiteit ontbreekt, want dat is moeilijk te plannen.

De planner ziet veel sneller de onmogelijkheid dan de mogelijkheid van iets. Voor iedere oplossing is er een probleem. Volgens mij dat is ook de reden dat veranderingen in het algemeen zo buitengewoon moeizaam verlopen. Altijd staan er weer hongerige beren op de weg, die de planner tevreden moet stellen.

De aanpasser

Het laatste type voelt zich thuis in de middelmaat. Hij waardeert neutraliteit en aanvaardt dat niet alles wat hij wil zomaar lukt. De middelmatigen zijn de buffer tegen waan van de dag, de middelmaat is de leuning waaraan vele mensen zich kunnen vastklampen.

Deze ambtenaar bewaakt bovendien geduldig de waarde van traagheid en laat niet na de complexiteit der dingen te benadrukken. Van dat laatste houdt hij namelijk niet. De prijs die hij betaalt, is dat excellentie aan hem voorbijgaat; excellent zijn doe je maar in je vrije tijd.

Conclusie? Ik bied u er geen aan; trek die zelf maar. We hebben tenslotte allemaal een mening over 'de ambtenaar'. Oh, uhh... een ding nog: Naar mensen in een glazen huis gooi je nooit met stenen.

Gijs van Elk

Voorzitter CRR